

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(1): 729-745.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.341](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.341)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

KAVRAMSAL MAKALE

Kırsal Turizmde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi*

Öğr. Gör. Ebru ULUCAN, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, e-posta: eulucan@ticaret.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6050-003X>

Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İstanbul, e-posta: ikizilirmak@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9141-6420>

Öz

Kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm faaliyetleri olarak tanımlanan kırsal turizm, kent yaşamının zorluklarından uzaklaşmak isteyen bireyleri cezbedecek bir alternatif turizm türü olarak kabul edilmektedir. Öte yandan; söz konusu yöredeki yerel halkın, tarım gelirleriyle beraber turizm gelirinden de pay almasına ve sosyo-kültürel açıdan gelişmesine imkân vermektedir. Türkiye de hem tarım hem turizm için kullanılabilir arazilere sahip olması nedeniyle, yeterince yararlanamadığı önemli bir kırsal turizm potansiyeline sahiptir. Bu potansiyeli artırabilecek yöntemlerden biri de yerel paydaşları bilinçlendirmek ve turizm faaliyetlerine katılımını sağlamaktır. Bu noktada da bir bölgede yaşayanların gönüllü şekilde bir araya gelmesiyle oluşturulan, toplum yararına çalışan ve bölgenin her yönden kalkınması için çabalayan sivil toplum kuruluşları etkin rol oynamaktadır. Buradan hareketle; nitel yöntemlerden biri olan literatür taraması yöntemi ile hazırlanan bu çalışmada; sivil toplum kuruluşlarının turizm sektöründeki işlevleri de göz önünde bulundurularak, kırsal turizmde hangi kuruluşların yer aldığı ve hangi fonksiyonlara sahip olduğu araştırılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda İtalya, Fransa, İspanya vb. ülkelerde kırsal turizm tesislerinin yaklaşık bin yatak kapasitesinden toplamda on binlere varan bir artış gözlenmiştir. Bu da kırsal turizmin gereken özen gösterildiği takdirde, gelir yaratma açısından ne kadar etkili bir turizm çeşidi olabileceğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonunda ülkemizde de kırsal turizm kuruluşları incelenerek yapılan karşılaştırmalarla fonksiyonlarının nasıl daha çok artırabileceğine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

*Bu çalışma, 2. Uluslararası Kırsal Turizm Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Turizm, Sivil Toplum Kuruluşları, Yerel Kalkınma, Yerel Halk.

Makale Gönderme Tarihi: 24.10.2019

Makale Kabul Tarihi: 05.01.2020

Önerilen Atf:

Ulucan, E. ve Kızılırmak, İ. (2020). Kırsal Turizmde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 729-745.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(1): 729-745.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.341](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.341)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

CONCEPTUAL PAPER

The Role and Importance of Non-Governmental Organizations in Rural Tourism

Lecturer Ebru ULUCAN, İstanbul Ticaret University, Faculty of Management, İstanbul, e-mail: eulucan@ticaret.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6050-003X>

Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK, İstanbul University, Faculty of Economics, İstanbul, e-mail: ikizilirmak@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9141-6420>

Abstract

The rural tourism, which is defined as all tourism activities performed in rural areas, is accepted as an alternative tourism type which will attract the people who want to go away from the difficulties of city life. On the other hand; it allows the local residents to get a share from tourism incomes besides their agricultural incomes and to improve themselves in socio-cultural way. As having convenient lands suitable for agriculture and tourism, Turkey has an important potential for rural tourism which cannot take enough advantage of this potential. In order to increase this potential, it should be considered to inform and encourage the local residents to participate into tourism activities. In this context; the non-governmental organizations (NGOs), which are defined as the organizations founded by local residents gathered voluntarily, work for the benefits of society and for a region's economic, political and social development; have an effective role. In this project, by considering their role in tourism industry, it is searched that what kind of NGOs play an active role in rural tourism and what kind of functions they have by using the literature review method used in qualitative methods. As a result of the research, it has observed that some countries such as Italy, France, Spain, etc. the capacity of rural tourism facilities has been increased from one thousand beds to ten thousand in total. This suggests that rural tourism can be an effective form of tourism in terms of income generation if due care is taken. At the end of the study, the rural tourism organizations in Turkey have examined suggestions on how to improve their function have been discussed with the comparisons made.

Keywords: Rural Tourism, Non-Governmental Organizations, Local Development, Residents.

Received: 24.10.2019

Accepted: 05.01.2020

Suggested Citation:

Ulucan, E. and Kızılırmak, İ. (2020). The Role and Importance of Non-Governmental Organizations in Rural Tourism, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(1): 729-745.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Son yıllarda hızla gelişen küreselleşme, tüm dünyada ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyinin artmasına yol açmış, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler oluşan bu açığı kapatabilmek için ülkesel kalkınma planlarını yeniden değerlendirmek durumunda kalmışlardır (Çeken vd., 2007). Yine küreselleşmenin etkisiyle yaşanan teknolojik ve sosyo-kültürel gelişmeler de tüketicilerin ilgi alanlarını ve alışkanlıklarını değiştirmiş, bu değişim birçok sektör gibi turizm sektörünü de etkilemiştir. Özellikle deniz-kum-güneş odaklı kitle turizmine olan ilginin azalması ve tüketicilerin değişen beğenileri, farklı turizm türlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Karafakı ve Yazgan, 2012). Aynı zamanda; hızla artan nüfus, çarpık kentleşme ve iş yaşamında karşılaşılan zorluklar gibi faktörler bireylerde stres yaratmış ve bireyler, bu stresten uzaklaşmanın yollarını doğayla iç içe olmakta bulmuşlardır. Bu bağlamda; bireylerin büyükşehirlerin stresinden kaçarak doğa ile baş başa kalabilecekleri hem dinlenip hem de özgün deneyimler edinebilecekleri alternatif turizm türlerinden biri de kırsal turizmdir (Karaman ve Gül, 2015).

Genel olarak; kırsal alanlara yönelik gerçekleştirilen turizm faaliyetleri olarak tanımlanan kırsal turizm, dinlenme amacıyla yapılan turizm çeşitleri arasında da yer almaktadır (Torun, 2013). Temelinde köy veya çiftlik gibi kırsal yerleşim birimleri ile doğal çevrenin olduğu ve bu sebeple, kitle turizminin yarattığı çevre sorunlarının aksine, çevreye daha duyarlı olan kırsal turizm; bu anlamda sürdürülebilir turizm açısından oldukça önemlidir (Karafakı ve Yazgan, 2013; Karaman ve Gül, 2015). Öte yandan; gerçekleştirildiği bölgelerde, yerel halkın tarımdan elde ettiği gelirin yanı sıra turizm gelirlerinden de pay almalarını sağlamakta, turistlerle yaşanan sosyo-kültürel etkileşim sayesinde kendilerini geliştirmelerine de imkân vermektedir (Torun, 2013). Bu özellikleri açısından, başta Avrupa Birliği olmak üzere, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bölgesel kalkınma anlamında büyük önem taşımakta, özellikle göç sorununun yaşandığı ve ekonomik anlamda sıkıntı yaşanan dağlık bölgelere daha çok uygulanmaktadır (Şerefoğlu, 2009; Karafakı ve Yazgan, 2012).

Türkiye de turizme elverişli tarımsal arazilerinin varlığından dolayı kırsal turizm açısından önemli bir potansiyele sahip olmakla beraber, bu potansiyelden yeterince yararlanamamaktadır. Bu sebeple; ülke genelinde geliştirilecek bölgesel kalkınma planlarında kırsal turizmin öneminin vurgulanması, kırsal alanlardaki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için izlenecek yolların belirlenmesi ve yerel halkın bilinçlendirilerek bu faaliyetlere katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmalar, devlet desteği ve öncülüğünde yürütülmekle beraber devlete yardımcı olabilecek kurum ve kuruluşlardan da destek alınabilir. Bu bağlamda; bir bölgede yaşayanların gönüllü şekilde bir araya gelmesiyle oluşturulan, toplum yararına çalışan ve bölgenin ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda kalkınması için çabalayan sivil toplum kuruluşları aktif bir rol oynayabilir.

Anlatılanlardan hareketle hazırlanan bu çalışmanın amacı; sivil toplum kuruluşlarının turizm sektöründeki işlevleri göz önünde bulundurularak, kırsal turizmde ne gibi fonksiyonlara sahip olduğunu belirlemek ve bu fonksiyonların ne şekilde geliştirilebileceğine yönelik öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda; geliştirilen öneriler kavramsal açıdan değerlendirilerek tartışmaya sunulmaktadır.

LİTERATÜR

Kırsal Turizm

Turistlerin ilgi, merak ve beğenileri değiştiğçe alışlagelmiş turizm faaliyetlerine olan ilgi azalmakta, sıradanlığın ötesinde deneyimler ve sakinlik arayan bireylerin sayısı ise gün geçtikçe artmaktadır (Çelik vd., 2017). Artan bu farklılık ihtiyacına yönelik olarak; kitle turizminin aşırı tüketimine karşılık olarak doğal ve kültürel değerlerin korunmasına ve bu sayede turizmin sürdürülebilir kılınmasına katkı sağlayan alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır (Harbalıoğlu vd., 2013; Akçura ve Karadağ, 2015). Alternatif turizm türleri arasında yer alan kırsal turizm, gerek bireylere şehir stresinden uzakta dinlenme imkânı sağlaması gerekse zengin potansiyele sahip alanların değerlendirilmesine yardımcı olması açısından, sürdürülebilir turizm politikalarının hazırlanmasında üzerinde önemle durulan bir turizm türü haline gelmiştir (Soykan, 2003; Torun, 2013).

Genel olarak; kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm faaliyetleri olarak tanımlanan ve hem yerli hem yabancı literatürde tarım turizmi, çiftlik turizmi ve eko-turizm kavramları ile aynı anlamda kullanılan kırsal turizme ilişkin birçok tanım mevcuttur. Öte yandan; Çeken ve diğerleri (2007), kırsal turizmin tanımının daha iyi anlaşılabilmesi için bileşenlerinin de bilinmesi gerektiğini vurgulamış ve bu bileşenleri, merkezinde kırsal turizm toplumu olmak üzere şu şekilde sıralamışlardır:

- Kırsal Alanlar: Dağlar, göller, nehirler, ormanlar, doğa manzaraları, vb.
- Kırsal Miras: Endüstriyel çağdaş mimari, tarih öncesi miras, kaleler, kiliseler, camiler, vb.
- Kırsal Yaşam: El sanatları, yerel etkinlikler, mutfak kültürü, geleneksel müzik, vb.
- Kırsal Etkinlikler: Bisiklete binme, balık tutma, yürüyüş, tarım ürünü yetiştiriciliği, vb.

Alexander ve Mc Kenna'ya (1998) göre kırsal turizm; kırsal alanların kalkınması ve bölgesel gelişmişlik seviyesinin artırılması için kullanılan, kültürlerarası etkileşim sağlayan gelir getirici bir alternatif turizm faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Avrupa Komisyonu (1999) ise kırsal turizmi, turistlerin tatillerini kırsal bölgelerde geçirerek o bölgelerin kültürel mirasını öğrendikleri ve bölge halkının yaşam tarzlarını keşfettikleri seyahatler olarak ifade etmektedir.

Kırsal turizm farklı kaynaklarda yine benzer şekilde; bireylerin, tarımsal ya da doğal kültürel ortamlarda dinlenerek hoş vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla, bir kırsal alana gidip konaklamaları ve o bölgedeki yöresel değerleri deneyimledikleri bir turizm türü olarak da ifade edilmektedir (Soykan, 2003; Uçar vd., 2012; Karaman ve Gül, 2015). Yerli literatürde, kırsal turizme yönelik yapılan en kapsamlı tanımlardan bir başkası da Küçükaltan'ın (1997: 212) tanımı olup; "insanların devamlı olarak kaldıkları yerlerin dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda üretilen mal ve hizmetleri yörenin doğal dokusuna uygun mekânlarda talep ederek ve yöredeki para artırma arzularını minimize ederek gerçekleştirdikleri geçici konaklamalarından doğan ilişkiler bütünü" olarak tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlar dikkate alındığında; kırsal turizmin turistlerin belli bir mekân içerisinde sıkışmalarının ötesinde kırsal bölgelerdeki atmosferden faydalanmalarını sağlayan ve bu sayede diğer sektörlerle göre daha düşük gelir seviyesine sahip tarım üreticisine de katkı sağlayan çok yönlü kompleks bir turizm aktivitesi olduğunu söylemek mümkündür (Çeken vd., 2007; Uçar vd., 2012;

Ölmez ve Girgin, 2015). Bu çok yönlü yapı, kırsal turizme bir takım karakteristik özellikler yüklemiş ve bu özellikler Soykan (2003) tarafından şu şekilde sıralanmıştır: Kırsal turizm, her mevsim yapılabilen bir turizm türü olarak turizmin coğrafi açıdan daha dengeli yayılmasını sağlamaktadır. Birçok turizm türü ile birleşerek uygulanabildiğinden, kırsal turizm kapsamında gerçekleştirilen rekreasyon etkinlikleri çeşitlilik göstermektedir. Yine aynı şekilde; kırsal turizm doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasını da amaçladığından sürdürülebilir hizmet sunmaktadır. Son olarak; bölgesel ve ülkesel boyutlarda etkili bir tanıtım aracı olarak kullanılan kırsal turizm faaliyetlerine katılan turistler, farklı profil özelliklerine sahiptirler.

Kırsal turizmin gerek taşıdığı özellikler gerekse içeriği bakımından, başta gerçekleştirildiği bölge üzerinde olmak üzere birçok alanda etkisi de bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik, istihdam, kırsal kalkınma, altyapı, sosyo-kültürel ve doğal çevre açısından değerlendirilen bu etkilerin başında; kırsal turizmin, gerekli olan mal ve hizmetlerin üretimi ve sunulması için istihdam yaratması ve bu sayede kırsal alanlardaki işsizlik oranını azaltması gelmektedir. Öte yandan; kırsal bölgelerdeki turizm işletmelerinde farklı departmanlarda kadınların da istihdam edilmesiyle iki taraflı gelir kazancı sağlanacağından aile ekonomisi de canlanacaktır. Bir başka ekonomik etki olarak; aile pansiyonculuğu ve el işi hediyelikler gibi unsurlar sayesinde bölge halkının farklı kaynaklardan gelir kazanma imkânı da artmaktadır. Kırsal alanlardaki halkın ekonomik gelişimi arttıkça yaşam standartları değişecek ve halk kendini kültürel anlamda da geliştirmektedir. Böylece gelen turistlerle yerel halk arasındaki sosyo-kültürel etkileşim daha sağlam temellere oturtulmaktadır. Kırsal alanlardaki halkın ekonomik gelişimi arttıkça yaşam standartları değişmekte ve halk kendini kültürel anlamda da geliştirmektedir. Yine aynı şekilde; kültürel etkileşimin zenginleştirilmekte ve yok olmaya yüz tutmuş sanatların canlandırılmaktadır. Böylece gelen turistlerle yerel halk arasındaki sosyo-kültürel etkileşim daha sağlam temellere oturtulmaktadır. Bu etkileşim sayesinde; kırsal alanlardaki doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ortaya çıkarılması ve korunmasına da katkı sağlanmakta böylece kırsal alanlarla kentler arasındaki gelişmişlik farkı azalmaktadır (Cai, 2002; Çeken vd., 2007; Egbali vd., 2011; Karafakı ve Yazgan, 2012; Uçar vd., 2012; Torun, 2013; Ölmez ve Girgin, 2015; Karaman ve Gül, 2015; Ibanescu vd., 2018).

Bütün bu etkilerin olumlu yönde gerçekleşmesi ve bir bölgede kırsal turizmin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesinin; yararlanma, gelişim, tasarım, kırsal ekonomi, koruma ve pazarlama olmak üzere, altı ana başlık altında incelenen birtakım ilkelere bağlı olduğunu da unutmamak gerekmektedir. Bu ilkelerin başında; kırsal alanlardaki mevcut turizm arzının belirlenerek hem bölge halkı hem de turistlerin bu konuda bilgilendirilmesi gelmektedir. Daha sonra kırsal alanların doğal güzellikleri ortaya çıkartılmalı, yeni tesis ve aktivite tasarımları bu doğal dokuyu bozmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Turizm yatırımları, kırsal alanları da destekleyecek şekilde dengeli bir biçimde dağıtılmalı ve bu doğrultudaki stratejik planlar geliştirilmelidir. Bir sonraki adımda; kırsal turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken, yöresel dokunun ve kültürel değerlerin korunması sağlanmalı hem yöre halkında hem de turistlerde koruma bilinci geliştirilmelidir. Son olarak; bireylerin kırsal alanlara, yöresel değerlere ve kültürel ürünlere yönelik algılarının geliştirilmesi için imaj ve tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. (Ün vd., 2012; Karafakı ve Yazgan, 2013):

Kırsal turizm faaliyetlerinin geliştirilebilmesi için gerekli olan tanıtım ve pazarlama çalışmaları, başka hükümet olmak üzere, birçok kurum ve kuruluş tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu konuda;

daha çok yerel yönetimlerin katkıları bulunmakla beraber, bir bölgede yer alan sivil toplum kuruluşları da oldukça önemli rol oynamaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları

Bireylerin kendi istekleri ile bir araya gelerek oluşturdukları ortak yaşam alanı olan sivil toplum anlayışından hareketle geliştirilen sivil toplum kuruluşları; genel olarak, sivil yönetimi gerçekleştiren örgütsel yapılanmalar olarak ifade edilmektedir (Talas, 2011). Literatürde hükümet dışı kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve gönüllü kuruluşlar gibi isimlerle de anılan sivil toplum kuruluşlarının (STK) tanımları da çeşitlilik göstermektedir.

Örneğin; Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik, sivil toplum örgütleri” olarak tanımlanırken (TDK, 2018); yabancı platformlarda “kâr amacı gütmeyen, gönüllü vatandaşların bölgesel, ulusal ve uluslararası seviyelerde oluşturdukları gruplar” olarak tanımlanmaktadır (NGO, 2018).

Sivil toplum kuruluşları, Küçük ve Güneş (2013: 25) tarafından ise; “kamu yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kâr amacı gütmeyen, demokratik bir mekanizmaya sahip ve belirli toplumsal amaçlara ulaşmak için gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler” şeklinde ifade edilmektedir.

Farklı toplumsal sorunlara odaklanan STK’lar; ilk olarak, II. Dünya Savaşı sonrasında, devletler ve halk arasındaki sorunları çözecek bir aracı ihtiyacından dolayı ortaya çıkmış ve devlet karşısında güçsüz kalan halkın ihtiyaç duyduğu desteği artırarak sivil dayanışmayı güçlendirme amacını benimsemişlerdir (Talas, 2011; Küçük ve Güneş, 2013). Bu amaç doğrultusunda; sosyal hizmet anlayışını benimseyen ve sivil toplumda faaliyet gösteren her yapı STK olarak kabul edilse de aslında, STK oluşumunun odağında gönüllülük esasına dayalı ve toplumsal faydaya yönelik çalışmalar yatmaktadır (Özer, 2008). Buradan hareketle, STK’lar için; gönüllü üyeliğe dayalı ve siyaseti etkileyebilecek toplumsal hizmet üreten gayri resmi yapılar şeklinde bir tanım yapmak da mümkündür (Talas, 2011).

Değişik alanlarda faaliyet gösteren STK’lar farklı şekillerde de sınıflandırılmaktadır. Örneğin; Dünya Sivil Toplum Kuruluşları Birliği’ne göre 28 kategoriye ayrılmaktadır (Harman, 2014). Öte yandan, Avrupa Birliği, sivil toplum kuruluşlarını üç farklı kritere göre sınıflandırmaktadır (Çiftçi, 2014):

Tablo 1: Sivil Toplum Kuruluşlarının Sınıflandırılması

Faaliyet Alanına Göre	Ana Sektörlere Göre	Çalışma Yöntemlerine Göre
Firma bazlı kuruluşlar	İnsani yardım kuruluşları	Din temelli hayırsever kuruluşlar
Teknik kuruluşlar	İnsan hakları kuruluşları	Hizmet yönelimli kuruluşlar
Bilimsel kuruluşlar	Eğitim kuruluşları	Katılım yönelimli kuruluşlar
Sosyal kuruluşlar	Kalkınma ve gelişim kuruluşları	Güçlendirme ve kapasite geliştirme yönelimli kuruluşlar
Çevresel kuruluşlar	Çevre kuruluşları	Toplum temelli çalışma kuruluşları
Toplumsal hareket temelli kuruluşlar	Kadın ve çocuk koruma kuruluşları	Hak temelli çalışma kuruluşları
İnsani yardım kuruluşları	Barış ve çatışma yönetimi kuruluşları	
	Mesleki kuruluşlar	

Kaynak: Çiftçi, 2014.

Türkiye’de ise; sivil toplum kuruluşları hukuki açıdan dört farklı şekilde değerlendirilmektedirler (Harman, 2014):

- Yasa gereği kurulan ve bir meslek grubunun haklarını savunan kuruluşlar (barolar, meslek odaları vb.),
- Yasal olarak kurulma zorunluluğu olmasa da toplumun çıkarlarını korumak için kurulan sendikalar,
- Yasal olarak zorunlu olmasa da yasalar aracılığıyla oluşturulan ve gönüllülük esasına dayalı dernekler,
- İformel ve gönüllü katılımı kurulan halk platformları (üniversite grupları, yöresel dernekler vb.).

Faaliyet alanı veya kategorisi ne olursa olsun tüm sivil toplum kuruluşlarının başlıca fonksiyonları ise şu şekilde özetlenmektedir: Oluşturdukları kamuoyu sayesinde toplumda yer alan bireylerin istek ve ihtiyaçlarını açıkça ifade edebilmelerini sağlamaktadırlar. Bu sayede; dayanışma anlayışını yayarak hem bireylere aidiyet duygusu kazandırmakta hem de onların kendilerini geliştirmelerine imkân vermektedirler. Toplumsal yaşam koşullarının geliştirilmesi için gerekli olan çalışma ve düzenlemeleri yapmakta; toplumu bilinçlendirerek, bölgenin ve ülkenin kalkınması için gerekli olan projeleri üretip hayata geçirmekte ve bu sayede bireylere istihdam imkânı da sağlamaktadırlar. Söz konusu bu projeler ve gelişmeler sayesinde ise; bölgenin de tanıtımı ve kalkınmasına katkıda bulunmaktadırlar (Özer, 2008; Talas, 2011; Küçük ve Güneş, 2013).

Söz konusu bu fonksiyonlar değerlendirildiğinde; sivil toplum kuruluşlarının toplumsal yaşamın yanı sıra turizm sektörüne de önemli katkılarının olabileceğini söylemek mümkündür. Özellikle destinasyonların tanıtımı ve yönetimi konusunda ilgili kurum ve kişilere danışmanlık sunulması, destinasyonların geliştirilmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesi ve turizmin yerel halk üzerindeki etkileri konusunda halkın bilinçlendirilmesi gibi roller ile turizmin sürdürülebilirliğine

katkıda bulunmaktadır (Harman, 2014). Öyle ki; Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu tarafından 1999 yılında hazırlanan “Sürdürülebilir Turizm: Sivil Toplum Örgütleri Perspektifi” başlıklı raporda da turizmin yerel halk ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasında sivil toplum kuruluşlarının da etkili olduğu açıkça belirtilmektedir. Tüm bunlardan hareketle; son yıllarda artan çevre koruma bilinci ile gerek ülkemizde gerekse dünyada hem çevre koruma hem de turizm odaklı sivil toplum kuruluşlarının sayısı giderek artmakta, çevre odaklı sürdürülebilir turizmin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin sayısı da giderek artmaktadır (Talas, 2011; Harman, 2014).

Dünya’da Kırsal Turizm ve STK İlişkisi

Sivil toplum kuruluşlarının turizm sektörüne olan katkıları, kendini kırsal kalkınmanın; yerli potansiyel kaynakların değerlendirilmesi ve kültürel mirasın korunması aracılığıyla, kırsal bölgelerdeki halkın da yaşam standartlarının geliştirilmesini ve böylece kırsal alanlarla kentsel alanların arasındaki gelişmişlik seviyesinin artırılmasını sağlama amacını taşıyan kırsal turizmde de göstermektedir (Ekiztepe, 2012). Öyle ki; başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere dünyada ve Türkiye’de kırsal turizm odaklı STK’lar kurulmakta ve kırsal turizmi geliştirmeye yönelik projelere imza atmaktadırlar. Dünya genelinde kırsal turizm kapsamında kurulan STK’lar ve geliştirdikleri projeler şu şekilde özetlenebilir (Beerli ve Martin, 2004; Ahıpaşaoğlu ve Çelteç, 2006; Şerefoğlu, 2009; Aydın, 2012; TKDK, 2013; Kuşat, 2014; TIES, 2018):

Uluslararası Kırsallık Çevre Kalkınma Derneği (R.E.D): 1980 yılında Doğu Avrupa’da kurulan dernek gerek ulusal gerekse uluslararası derneklerle ortak seminerler düzenlemektedir. Düzenlemiş oldukları seminer ve etkinlikler ağırlıklı olarak peyzaj mimarisi, biyo-enerji, iklim değişiklikleri ve kırsal-banliyö arasındaki ilişkiler gibi konular üzerine odaklanmaktadır. Dernek ayrıca; Avrupa’yı kırsal alanları ile büyütmek amacıyla, Nisan 2016’da “Kırsal 2030 Teklifi (Proposal Rural 2030)” başlıklı bir stratejik rehber de yayınlamıştır.

Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES): 1990 yılında kurulmuş kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. 190’ dan fazla üyesi bulunan derneğin temel amacı; ekoturizmi dünyaya yaymaktır. Bu amaç doğrultusunda dernek; ekoturizmin öncüsü olarak rehberler yayınlamakta, eğitimler düzenlemekte, teknik destek ve eğitici kaynaklar sağlamaktadır. Üyeleri arasında yerel yönetimlerle birlikte, mimarlar, konaklama işletmesi sahipleri, tur operatörleri, rehberler, turizm okulları da bulunan dernek çalışmalarında biyo-çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir toplumsal kalkınmaya odaklanmaktadır.

Leader I ve Leader II Girişimleri: Avrupa Birliği bünyesinde geliştirilmiş ve 1994-1999 yılları arasında kapsayan Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları kapsamında kırsal turizm yatırımlarına teşvikler düzenlenmiştir. Bu girişimler sayesinde; kırsal nüfusun çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve bu sayede kırsal nüfusun devamlılığının sağlanması, kırsal alanlarda yeni ekonomik etkinliklerin oluşturulması, doğal çevre ile tarihi kültürel mirasın korunması hedeflenmektedir.

Gündem 2000, Kırsal Kalkınma Konsey Tüzüğü, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı (SAPARD) gibi programlarla da hem üye hem de aday ülkelerde kırsal turizm faaliyetlerinin mali açıdan desteklenmesi sağlanmaktadır.

Fransa: 1951 yılında başlayan kırsal turizm hareketleri zaman içerisinde gelişerek ulusal çapta sağlam bir örgütlenme halini almıştır. Kırsal Turizm Daimi Konferansı ile de kırsal turizm kuruluşları ile kamu yönetimi arasındaki ilişkiler daha düzenli hale getirilmiştir. Ülkenin belirlemiş olduğu kırsal turizm politikaları, ilgili paydaşları birbiriyle yakınlaştırarak yeşil turizm konusunda sorumluları harekete geçirmek, yerel ve turisti yakınlaştırmak, yerel halkın kırsal turizmden gelir elde etmesini sağlayarak göçleri engellemek ve köylerin tarihi kültürel mirasını korumak olmak üzere dört temel amaç üzerine odaklanmaktadır. Geliştirilen politikalar ve tamamlanan faaliyetler sonucunda ülke, 94.500 kırsal konaklama yatak kapasitesi, 50 bin kırsal konut, 30 bin misafir evi, 37 bin tatil köyü, 28 bin turizm evi ve 308 bin çadır yeri ile kırsal turizme hizmet verir hale gelmiştir.

İtalya: Özellikle 1960-80 yılları arasında yaşanan çiftçi göçü sonrasında, Ulusal Tarım ve Turizm Derneği kurulmuş ve tarım turizmi faaliyetleri başlatılarak tarımla uğraşan halkın turizm gelirlerinden de pay almaya başlamaları sağlanmıştır. 2004 yılındaki merkezi hükümetin kırsal turizme 441 milyon Euro'luk destek sağlaması da bölgenin gelişimine katkı sağlamıştır. Tüm bu çalışmaların sonunda 1986 yılında 55 bin olan kırsal turizm yatak kapasitesi günümüzde 150 binin de üzerine çıkmıştır. Toplam 13.500 çiftliğin 3204'üne sahip olan Toskana bölgesi ise, ülkenin tarım turizmi en gelişmiş bölgelerinden biri haline gelmiştir.

Letonya: 1990 yılında kolektif çiftliklerin kurulması ve özel çiftliklerin geliştirilmesi ile başlayan kırsal turizm faaliyetleri, 1993 yılında kurulan Kırsal Turizm Derneği ile resmi bir statü edinmiştir. Dernek, kırsal turizmde ürün geliştirme, kalite kontrolü ve sınıflandırma gibi faaliyetleri sonucunda ülkenin kırsal turizmdeki toplam yatak kapasitesini 6381'e çıkarmıştır.

İspanya: Kırsal turizm hareketleri 1960'lı yıllarda başlasa da son 30 yılda ivme kazanmıştır. Özellikle kırsal alanlardan kentsel bölgelere yaşanan göçlerin artmasıyla hem bu göçlerin durdurulmasını hem de kırsal alanlardaki nüfusu sürdürülebilir kılmak amacıyla; Lanzarote bölgesi başta olmak üzere, kırsal turizm politikaları kabul edilmiş ve yeni kırsal ekonomi oluşturularak faaliyetler çeşitlendirilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda 1994 yılında 1074 olan kırsal turizm işletmelerinin sayısı 6534'e yükseltilmiştir.

Almanya: Kırsal turizmin yaklaşık 150 yıllık bir geçmişi olsa da özellikle 1970'li yılların başında Gıda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın özendirmesi sonucu kırsal turizme olan ilgi giderek artmaya başlamıştır. Yapılan teşvik ve yatırımlar olumlu sonuç vermiş, özellikle çiftlik turizmine odaklanan ülkede bugün 1400'ü kalite belgesine sahip toplam 23 bini aşkın çiftlikle beraber 184 binlik yatak kapasitesi ülkedeki çiftçi ailelere ek gelir sağlamaktadır.

EuroGites Federasyonu: Avrupa Birliği'nde yer alan ve kırsal turizm ile ilgilenen ülkelerin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Federasyon, AB ülkelerinde tatil yapan tüm AB vatandaşlarına açık olacak şekilde etkinlikler düzenlemekte ve her yıl kırsal turizmin gelişimi ile ilgili raporlar hazırlamaktadır.

Türkiye’de Kırsal Turizm ve STK İlişkisi

Kırsal turizmin Türkiye’deki gelişimine bakıldığında; ilk olarak II. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda kırsal kalkınmanın önemi vurgulansa da V. Beş Yıllık Kalkınma Planı’na kadar kırsal turizm ile ilgili herhangi bir karar alınmadığı görülmektedir (Kuşat, 2014). Bu dönemde kurulan Tursem Seyahat Acentesi, hâkim olduğu kitle turizmi yanı sıra özel ilgi turizmi faaliyetlerine de başlayarak özellikle Karadeniz’deki köy halkıyla anlaşarak turistlerin köy evlerinde kalmalarını sağlamış ve bu sayede ilk kırsal turizm hareketlerini başlatmıştır. Ancak acentenin 1997 yılındaki iflasından sonra, kırsal turizm hareketleri konusunda faaliyete geçen başka bir acenteye rastlanmamıştır (Ahipaşaoğlu ve Çeltik, 2006). Daha sonrasında ise; gerek kalkınma planlarında geçen “Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri” gerek AB Uyum Süreci ve 2023 Strateji maddeleri uyarınca, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kırsal turizmi hızlandırıcı projeler geliştirilmiştir (Şerefoğlu, 2009; Ün vd., 2012; Aydın, 2012; Zurnacı, 2012; Kuşat, 2014; Ölmez ve Girgin, 2015):

Yayla Turizmi Projesi: 1990 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından başlatılan proje kapsamında Karadeniz ve Toroslarda yer alan 26 yayla turizm merkezi kapsamına alınmıştır. Böylece; ülkemizin en doğal ve kültürel değerlerinden biri olan yaylaların ve yayla yaşamının, koruma ve kullanma dengesi de dikkate alınarak, turizm faaliyetleri içinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Küre Dağları ve Zümrüt Köyü Projesi: İlk doğal koruma alanlarından biri olan Küre Dağları Milli Parkı ve parkın tampon bölgesinde bulunan en ücra orman köylerinden birisi olan Zümrüt Köyü’nde, parkın koruma altına alınmasından sonra azalan ormancılık faaliyetlerinin yeniden canlandırılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda hazırlanan ve 18 ay süreli projede eko-turizm aracılığı ile halkın park ile olan ilişkisinin geliştirilmesi ve eko-turizm faaliyetlerinden ekonomik fayda elde etmeleri sağlanmaktadır.

Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKAP): Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP – UNDP) ve Atatürk Üniversitesi ortaklığı ile geliştirilen program, kırsal kalkınma, girişimcilik, turizm gibi alanlarda eğitim, örgütlenme ve danışmanlık yöntemleri aracılığı ile beşeri ve sosyal sermayede kapasite geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefle birlikte bölgedeki kalkınma çabalarına sürdürülebilir bir katkıda bulunmak amacını da taşımaktadır. Bölgesel kalkınma pilot programı olan DAKAP, başlangıçta Erzurum, Kars ve Ardahan illerinin 6 ilçe merkezi ve 20 köyünde uygulanmış, ilerleyen süreçte programa Erzincan ve Bayburt da dâhil edilmiştir. 2006 yılında 2,9 milyon dolarlık bütçe ile tamamlanan program kapsamında yürüyüş yollarının geliştirilmesi, turizm İngilizcesi eğitimi, kat hizmetleri – yiyecek ve içecek-hijyen eğitimleri ile turizmde doğal ve kültürel mirasın korunması gibi kırsal turizmi geliştirme yönelik faaliyetler de düzenlenmiştir.

Doğu Anadolu Turizmi Gelişim Projesi (DATUR): 2007-2009 yılları arasını kapsayan proje; sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından daha geride ve çoğunlukla tarıma bağımlı olan doğu illerinin geliştirilmesi kapsamında BMKP ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ortaklığı ile geliştirilmiştir. Proje, bölgeyi teşvik ederek yerel paydaşların kapasitelerini en yüksek seviyeye çıkarmayı ve bölgedeki turizm potansiyelinin sürdürülebilir kullanımını sağlamayı hedeflemiştir. Projenin sonunda,

özellikle iyi korunmuş biyolojik çeşitliliği, zengin bitki örtüsü, kaleleri, camileri ve kiliseleriyle Çoruh Vadisi turistlerin merakla ziyaret etmek isteyeceği bir bölge haline gelmiştir.

Eko-turizmin Geliştirilmesi Projesi (Kastamonu-Azdavay): Azdavay ilçesinde ekoturizm altyapısının kurulup uygulanmasıyla bölgenin yerel sosyo-ekonomik statü ve sürdürülebilir kalkınma açısından gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmiştir.

Organik Yaşamı Ada'da Öğrenmek Projesi (Gökçeada): 1995 yılında 1. Dereceden Kalkınmaya Öncelikli Yöre kapsamına alınan Gökçeada, tarım bakanlığı tarafından ekolojik tarımın geliştirilmesi amacıyla pilot bölge olarak seçilmiştir. Bu kapsamda Gökçeada Belediyesinin 2008 tarihinde başlattığı projenin amacı; Gökçeada'yı organik üretime dayalı tarım turizmi açısından bir cazibe merkezi haline getirmektir. Bu amaç doğrultusunda İtalya'nın Sardunya Adası'nı geliştirme deneyimlerinden hareketle çeşitli stratejiler geliştirilmiştir.

İzmir-Şirince Köyü Projesi: Yüksek kırsal turizm potansiyeline rağmen, bu potansiyelden yeterince faydalanamayan Şirince'nin, kültürel kimliğini yitirmemesi ve turizm faaliyetlerinden uzun süreli fayda sağlayabilmesi için özellikle ekoturizm faaliyetlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Türkiye-Yunanistan Kadın Barış Girişimi Agro Turizm Projesi (Karaburun): Kırsal alanlardaki kadınlara agro turizme yönelik eğitimler vermek, onları turistik çiftliklerde ve pansiyonlarda ağırlayarak ekmek pişirmek, ata binmek, el sanatlarını öğrenmek gibi faaliyetler sayesinde doğayla iç içe bir yaşam deneyimini yaşatmak amacıyla başlatılmıştır.

Kapadokya-Ortahisar ve Ürgüp Kalkınma Projeleri: Ürgüp Belediyesi tarafından, Kapadokya destinasyonunun kırsal yaşamını tanıtmak amacıyla, 50 milyon dolar bütçe ile gerçekleştirilen proje kapsamında; yerli ve yabancı turistlerin köy düğünlerine katılmaları, geleneksel köy yemeklerini pişirmeleri, inek ve koyun sağarak kırsal yaşamın içerisinde yer almaları hedeflenmiştir. Böylece turistlerin turizm faaliyetlerinden daha özgün deneyimler elde etmeleri ve yerel halkla daha yakın sosyal ilişkiler kurmaları da sağlanacaktır. Ortahisar Belediyesi'nin Kızılçukur Vadisinde güneşin doğuş ve batışını turistlere izletmek amacıyla turlar düzenlemesi de yine bölgenin doğal güzelliklerinin tanıtılması açısından önemlidir. Öyle ki; her yıl bu turlara yaklaşık 30.000 kişi katılmaktadır.

Kuşadası Kirazlı Ekolojik Yaşam Derneği ve Değirmen Çiftliği İşbirliği Projesi: Meyve ve sebzenin yerli, köyün gerçek köy olarak kalmasının sağlanması amacıyla başlatılmıştır. Proje kapsamında; GEF Küçük Destek Programı'ndan da destek alınarak organik sebze fidanlığı kurulması yerli meyve ve sebzenin belirli kalite standartlarına göre üretilmesi, işlenmesi ve ambalajlanması gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Köyün eski adı olan "Küplüce"yi de marka adı olarak seçen köy sakinleri, üretilen ürünlerin pazarlarda satılmasıyla turistlere organik ürün tüketimini özendirilmeye çalışmaktadırlar.

Kamu Destekli Kırsal Turizm Modeli (Muğla): Muğla El Sanatları Ltd. Şti. tarafından geliştirilen proje kapsamında; meşhur Ormancı türküsünün ev sahibi olan Gevenes Köyü'ndeki kahvehane ve değirmenin restorasyon çalışmaları, köy yollarının parke taşları ile kaplanması ve otoparkların kamu tarafından yapılması gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca köy sakinlerinin ürettikleri tarım

ürünlerinin, el sanatlarının ve köy ekmeklerinin de satılabileceği bir dükkân açılarak, köy halkına da ek gelir sağlama imkânı yaratılmıştır.

Bakanlık ve yerel yönetimler dışında; Türkiye’de kırsal turizmin geliştirilmesi için çalışan iki adet sivil toplum kuruluşu da bulunmaktadır. Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği ve Kırsal Turizm Derneği isimleri ile kurulan bu STK’lar ve geliştirdikleri projeler şu şekilde özetlenebilir (Aydın, 2012; Zurnacı, 2012, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, 2018; Kırsal Turizm Derneği, 2018):

Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği: 1990 yılından bu yana çalışmalar yapan Buğday hareketi, 12 Ağustos 2002 yılı itibariyle dernek statüsü kazanarak faaliyetlerini bu çerçevede sürdürmektedir. “Tek tek bireylerde ve bir bütün olarak toplumda ekolojik yaşam bilinci ve duyarlılığı oluşturmak; ekolojik dengelerin geri dönüşü olmayacak hız ve biçimde bozulması sonucunda ortaya çıkan sorunlara çözüm yolları sunmak ve doğa ile uyumlu yaşamı desteklemek” amacıyla hareket eden derneğin; insanların doğayla iç içe yaşayabilmesi ve bu sayede bilgi ve kültür alışverişini sağlayan turizm anlayışının geliştirilerek uygulanmasına yönelik projeleri mevcuttur.

Bu projelerin en kapsamlısı; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Küresel Çevre Fonu işbirliğiyle Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Gönüllü Bilgi ve Tecrübe Takası (TaTuTa) Projesi’ni de içeren ESAS’lı (Ekolojik, Sağlıklı, Adil, Sürdürülebilir) Üretim ve Kullanım Döngüleri Oluşturma, Güçlendirme, Katılım sağlama ve Takas Programı’dır. Bu proje kapsamında; ekolojik yaşam içerisinde yer alan tüm paydaşlar arasındaki iletişimin güçlendirilmesi ve doğa dostu üretimle tüketimin özendirilerek çevresel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi amaçlarla Türkiye’nin farklı bölgelerinde bulunan 69 çiftlik tek bir çatı altında toplanmıştır. Öte yandan dernek; *Bilginin Serbest Dolaşımı Programı* kapsamında, tarımcılık ve tarım turizmine yönelik çeşitli bülten, rehber, dergi ve elektronik yayınlar çıkarmakta, radyo programları düzenlemekte ve seminerler de düzenlemektedir.

Kırsal Turizm Derneği: 2007 yılında Manisa’da kurulmuş olup toplam 105 kişilik farklı konularda alanında uzman bireylerden oluşan bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek; kırsal alanlarda kültürel mirasın, geleneksel el sanatlarının ve doğal güzelliklerin korunması, kırsal turizmin geliştirilmesi, tarım ürünlerinin sağlıklı şekilde üretilip ambalajlanması gibi amaçlar doğrultusunda kurulmuştur. Üniversiteler ve Avrupa Birliği Projelerinden destek alarak kırsal turizm stratejileri oluşturma, kırsal alanlarda pansiyonculuk konusunda eğitimler verme, fuarlarda gerekli tanıtım çalışmalarını gerçekleştirme, yazılı ve görsel basında kırsal turizmin tanıtılmasını sağlama gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Toplam 58 üyesi bulunan derneğin gerçekleştirdiği projeler ise aşağıdaki şekildedir:

- *Manisa Spil Dağı Hanımağa Çiftliğinde Kırsal Konaklama Tesisi* – 4000 metrekarelik alanda 2 oda ve 1 yemek salonundan oluşan tesisin tanıtım çalışmaları
- “*Ekoloji Temelli Doğa Eğitimi*” Projesi - Manisa Celal Bayar Üniversitesi işbirliğiyle 2012 ve 2014 yıllarında hazırlanan projede, üniversite öğrencileri ve öğretmenlerden oluşan 120 kişilik gruba kırsal turizm değerleri tanıtılmıştır.
- *Yunt Dağı Çalıştayı* – Toplam 33 kurum ve kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalıştayda Yunt Dağı bölgesinin kırsal turizm potansiyeli belirlenmiş, kırsal turizmin uygulanacağı öncelikli köyler tespit edilerek uygulamalar geliştirilmeye çalışılmıştır.

- *İzmir-Manisa Kırsal Turizm Çalıştayı* - İzmir ve Manisa Valilikleri işbirliği ile 29 Haziran 2012 tarihinde İzmir ve Manisa'da yer alan meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarından gelen 105 kişilik bir katılım ile düzenlenmiştir.
- *Kırsal Turizmi Geliştirme Planı* - SWOT Analizine dayalı bir alan incelemesi, çalıştaylar, izleme toplantıları, turistik ürün oluşturma ve pazarlama seminerleri, bilgilendirme ve tanıtım turlarının düzenlenmesi süreçlerinden oluşan bir plan hazırlanmıştır.
- *1.Ulusal Kırsal Turizm ve Kalkınma Ödül Töreni* – Türkiye'de ilk defa, 25 Kasım 2017 tarihinde düzenlenen tören, kırsal turizme hizmet edenleri teşvik etmek ve farkındalık yaratmak amacıyla İzmir Seferihisar'da düzenlenmiş olup; 11 ayrı kategoride ve çeşitli ölçütlerde ülkemizde proje ve çalışma gerçekleştiren kurumlara ve kişilere ödül verilmiştir.
- AB Eğitim ve Gençlik Programları Leonardo da Vinci Projesi kapsamında Bulgaristan koordinatörlüğünde iki yılda tamamlanan Ekonomisi Zayıf Bölgelerde Kırsal Turizm Girişimcilik Niteliklerinin Geliştirilmesi Projesi gerçekleştirilmiş ve Kırsal turizm Girişimci Rehberi yayınlanmıştır.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği Yapısal Uyum Yönetim Otoritesi Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen IPARD, IPARD II Programı toplantılarına katılım sağlanarak, sunumlar yapılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölgesel ve ulusal kalkınma, günümüzün artan küresel rekabet ortamında gelişmiş ülkeler kadar gelişmekte olan ülkeler açısından da önem taşıyan bir konudur. Söz konusu kalkınma, gelişmiş ülkelerde hızlı bir şekilde gerçekleştiğinden, kalkınmaya verilen bu önem, kendini az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha çok göstermektedir. Öyle ki; bu ülkeler, gelişmişlik seviyelerini belli bir noktaya çekebilmek ve bu rekabet yarışında ben de varım diyebilmek için ulusal politikalarını yeniden gözden geçirerek lider ülkelerle olan açığı kapatmaya çalışmaktadırlar. Küreselleşmenin de bir sonucu olarak yaşanan sosyo-kültürel gelişmelerle birlikte kalkınma, sadece ekonomik boyutu kapsayan bir kavram olmaktan çıkmış, sosyal ve kültürel boyutlarla da değerlendirilmeye başlanmıştır.

Ülkeler de yeni kalkınma anlayışı doğrultusunda kendi ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel faktörlerini değerlendirerek, bu kaynakları en verimli şekilde kullanarak kalkınmayı hedeflemektedirler. Bu doğrultuda da kendilerini diğer ülkelerden ayıran sosyo-kültürel farklılıklarını rekabetçi kalkınma adına kullanmaktadırlar. Bunu yapabilmek için de ülke ekonomisinde faaliyet gösteren her sektörden faydalanmaktadırlar. Ancak; söz konusu kalkınmanın sağlanması kadar, bu gelişmişlik seviyesinden gelecek nesillerin de faydalanabilmesi adına, kalkınmanın sürdürülebilirliği de oldukça önemlidir. Özellikle ekolojik yaşam dengesi dikkate alınarak geliştirilen kalkınma stratejileri, ülkeleri bir adım daha ileriye taşımaktadır. İşte bu noktada; kırsal kalkınmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin kentsel alanların gerisinde kalmış kırsal alanlarını da geliştirmek, daha bütüncül bir kalkınmayı sağlamaktadır. Bir ülkenin kırsal alanlarının gelişmesi ise; ancak o bölgede yapılacak yatırımlar ve artırılacak sektörel faaliyetlerle mümkün olmaktadır. Söz konusu bu sektörlerden birisi de kuşkusuz turizmdir.

Özellikle kitle turizminin artan tahribatı, değişen tüketici alışkanlıkları, günlük yaşamın bireyler üzerinde oluşturduğu stres gibi faktörler, bireyleri daha sakin doğayla iç içe bir tatil arayışına itmiştir. Tatil beklentilerindeki bu değişiklik de bireylerin hem doğayla baş başa kalabilecekleri hem de özgün deneyimler edinecekleri alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu turizm türlerinden biri de kırsal turizmdir. Kitle turizminin yarattığı çevre sorunlarının aksine, çevreye daha duyarlı olan kırsal turizm; bu anlamda sürdürülebilir turizm açısından oldukça önemli olup, gerçekleştirildiği bölgelerde, yerel halkın tarımdan elde ettiği gelirin yanı sıra turizm gelirlerinden de pay almalarını sağlamakta, turistlerle yaşanan sosyo-kültürel etkileşim sayesinde kendilerini geliştirmelerine de imkân vermektedir. Bu açıdan da ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır.

Başta Avrupa Birliği olmak üzere tüm dünya ülkeleri gibi; Türkiye de turizme elverişli tarımsal arazileri, doğal bitki örtüsü ve kültürel dokusu sayesinde kırsal turizm açısından oldukça önemi bir potansiyele sahip olmakla beraber; bu potansiyelden yeterince yararlanamamaktadır. Oysa ki; kırsal turizmin diğer turizm türleriyle entegre bir şekilde kullanılabilir oluşuyla da Türkiye'nin birçok kültürel, coğrafi, sosyal ve beşerî değeri kırsal turizm için önemli girdiler oluşturup ekonomik katma değer yaratacak seviyededir. Bu potansiyelden layıkıyla yararlanabilmek için; ülke genelinde geliştirilecek bölgesel kalkınma planlarında kırsal turizmin öneminin vurgulanması, kırsal alanlardaki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için izlenecek yolların belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Kırsal turizmin önemi ve nasıl geliştirilebileceğine yönelik öneriler sunmayı amaçlayan bu çalışma kapsamında yapılan araştırmalarda; söz konusu faaliyetlerin sadece devlet tekelinde gerçekleştirilmediği, sivil toplum kuruluşlarından ve derneklerden de yardım alındığı görülmüştür. Özellikle yurt dışındaki derneklerin yapmış oldukları çalışmalar göz önüne alındığında; kırsal tesislerin kapasitelerinin artırımı ve kırsal etkinliklere yönelik tutundurma çalışmalarının faydalı olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda; kırsal kalkınmanın başarıyla organize edilmiş bir ekip işi olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Ancak; ülkemizdeki yapılanma ve gerçekleştirilen faaliyetler göz önüne alındığında, sivil toplum örgütlenmesi açısından da potansiyelinden yeterince faydalanamadığı ortadadır. Bu çalışmada; ülkece bütüncül bir kalkınma hedefleniyor ve kırsal turizm bu hedefe ulaşmada bir araç olarak ele alınıyorsa; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığının da desteğiyle, bölgedeki en küçük yerel yöneticiden turizm sektörü uzmanlarına kadar birçok paydaşın olduğu sivil toplum kuruluşları kurulması gerektiği önerilmektedir. Bununla beraber; kurulan STK'ların oluşturacakları çalışma grupları ise; bölgelerdeki kırsal turizm potansiyelini belirleyip arz-talep analizlerini de yaptıktan sonra kamu kurumları, meslek odaları ve özel sektörün de desteği ile eylem planları hazırlayıp kırsal kalkınma projelerini artırmaları önerilmektedir. Söz konusu projeler kapsamında kırsal bölgelerde; olta balıkçılığı, yabani hayvan avcılığı, doğa yürüyüşleri, çiftlik turları, bisiklet turları, çim kayağı, kara ve su sporları, yamaç paraşütü gibi sportif ve rekreasyonel faaliyetlerin de kullanılması; ülkemizde kırsal turizmin büyük bir potansiyel oluşturmasına ve gelişmesine neden olacaktır. Bu öneriler gerçekleştirildiği takdirde ülkece hedeflenen sürdürülebilir gelişmişlik düzeyi yakalanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoglu, S. ve Çeltek, E. (2006). *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akçura, M. ve Karadağ, L. (2015). Yerel halkın bakış açısıyla kırsal turizmin uygulanabilirliği: Datça örneği, *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 105-110.
- Alexander N. and McKenna, A. (1998). Rural tourism in England. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 10, 203-207.
- Aydın, O. (2012). AB’de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye’de kırsal turizm, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 39-46.
- Beerli, A., and Martin, J. D. (2004), Tourists’ characteristic and the perceived image of tourist destinations: A quantitative analysis—a case study of Lanzarote, Spain. *Tourism Management*, 25(5), 623-636.
- Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, <http://www.bugday.org/portal/hakkimizda.php> [Erişim Tarihi: 28.04.2018].
- Cai, L. (2002). Cooperative branding for rural tourism destinations. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 720-42.
- Çelik, N., Bahar, O. ve Tatar, S. (2017). Kırsal kalkınmada glamping turizmin rolü: club amazon bördübet örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1282-1287.
- Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2007). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-14.
- Çiftçi, C. (2014). Sivil Toplum: Kökenler, örgütlenme ve çalışma yaklaşımları. *Türkiye’nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi Projesi Raporu*. https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/Sivil_Toplum_STK.pdf [Erişim Tarihi: 28.04.2018].
- Egbalı, N., Nosrat, A. B. and Ali Pour, S. K. S. (2011). Effects of positive and negative rural tourism (Case study: Rural Semnan Province). *Journal of Geography and Regional Planning*, 4(2), 63-76.
- Ekiztepe, B. (2012). Kırsal turizmin kalkınmaya etkileri: teorik bir çalışma, *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 85-88.
- European Commission (EC). (1999). Towards quality rural tourism, *Enterprise Directorate General Tourism Unit*, Brussels, 151.
- Harbalıoğlu, M., Özel, G. ve Erkan, B. (2013). Kilis ilinin kırsal turizm potansiyeli ve sosyo-ekonomik kalkınma açısından değerlendirilmesi, *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2), 55-61.
- Harman, S. (2014). Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemindeki işlevleri üzerine bir inceleme, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 343-360.

Ibanescu, B. C.; Stoleriu, O. M.; Munteanu, A. and Iatu, C. (2018). The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania. *Sustainability*, 2018(10), 1-19.

Karaman, A. ve Gül, M. (2015). Kırsal turizmin sosyo-kültürel-ekonomik etkileri çerçevesinde Konya ili hadim ilçesi için öneriler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 10, 1-23.

Karafakı, F. Ç. ve Yazgan, M. E. (2012). Kırsal turizme kavramsal yaklaşım, kırsal turizmin önemi ve etkileri, *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 55-58.

Kırsal Turizm Derneği, <http://www.kirsalturizm.com/index.php/biz-kimiz.html> [Erişim Tarihi: 28.04.2018].

Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir kırsal kalkınma için bir alternatif olarak kırsal turizm ve Türkiye’de uygulanabilirliği, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(10), 65-87.

Küçük, M. ve Güneş, G. (2013). Yerel kalkınmada bir etken olarak turizm: yerel sivil toplum kuruluşlarının görüşleri, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22(4), 23-50.

Küçükaltan, D. (1997) Trakya ekonomisi için bir bölgesel kalkınma modeli: kırsal turizm, *7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi*, 1. Kitap, İzmir.

Non Governmental Organizations, <http://www.ngo.org/ngoinfo/define.html> [Erişim Tarihi: 26.03.2018].

Ölmez, Z. ve Girgin, G. K. (2015). Kırsal turizmin yöre kalkınmasındaki rolü: Sandıklı yöresi kırsal turizm potansiyeli, *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 77-84.

Özer, M. H. (2008). Günümüz itibariyle sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.

Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 1-11.

Şerefoğlu, C. (2009). *Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü – 2007/13 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan IPARD Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler*, Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi, *TÜBAR XXIX*, 387-401.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2013) *Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) Kırsal Turizm Başvuru Çağrı Rehberi*, 3(1).

The International Ecotourism Society (TIES) <http://www.ecotourism.org/ties-overview> (26.03.2018).

Torun, E. (2013). Kırsal turizmin bölge insanına katkıları, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 31-37.

Türk Dil Kurumu,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ad486753b4402.19984826 [Erişim Tarihi: 26.03.2018].

Uçar, M., Uçar, H., Kurnaz, A. ve Kurnaz, H. A. (2012). Kırsal turizmin sosyo-ekonomik yapıya etkisi ve fethiye örneği, *KMÜ Sosyal ve Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 75-82.

Ün, E., Tutar, F., Tutar, E. ve Erkan, Ç. (2012). Ekonomik kalkınmada kırsal turizmin rolü: Türkiye örneği, *International Conference on Eurasian Economies*, 345-350.

Zurnacı, N. (2012). Kırsal turizmde Girişimcilik ve Örgütlenme, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 65-70.